

นิพนธ์ต้นฉบับ

ความผาสุกของเด็กปฐมวัยตามการรับรู้ของผู้ดูแล

ขวัญกมล ลาตเสนา^{(1)*}, พูลสุข ศิริพล⁽²⁾

วันที่ได้รับต้นฉบับ: 10 มิถุนายน 2568

วันที่ตอบรับการตีพิมพ์: 11 กันยายน 2568

* ผู้รับผิดชอบบทความ

email: khunla@kku.ac.th

(1) นักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต

สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

(2) คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์: เพื่ออธิบายความหมายและปัจจัย/เงื่อนไขความผาสุกของเด็กปฐมวัยตามการรับรู้ของผู้ดูแล วิธีการ: ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลักได้รับการเลือกแบบเจาะจงตามคุณสมบัติที่กำหนด จากผู้ที่มีประสบการณ์ตรงในการดูแลเด็กปฐมวัย มีจำนวน 28 คน ประกอบด้วย 1) ผู้ปกครอง/ผู้ดูแลหลักของเด็ก อายุ 3-5 ปี จำนวน 26 คน และ 2) ครูเด็กปฐมวัย จำนวน 2 คน ดำเนินการศึกษาที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 2 แห่ง ใน 2 ตำบลของ จังหวัดหนึ่งในภาคอีสานตอนบนของประเทศไทย เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและการวิเคราะห์ แก่นความคิด ผลการวิจัย: ความหมายของความผาสุกของเด็กปฐมวัย ตามการรับรู้ของผู้ดูแล ผู้ดูแลได้ให้ความหมายความผาสุกของเด็กปฐมวัยไว้ 4 ความหมาย คือ 1) เป็นที่รักของพ่อแม่ และคนในครอบครัว 2) สุขสบาย (สุขสบายไม่มีทุกข์) 3) ม่วนอึสระ (สนุกอย่างเป็นอิสระ) และ 4) แจบใจ (อบอุ่นมั่นใจ) นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่าปัจจัย/เงื่อนไขที่ทำให้เกิดความผาสุกของเด็กปฐมวัย คือ 1) ปัจจัยด้านตัวเด็ก มีธรรมชาติของเด็ก ร่างกายแข็งแรง จิตใจเบิกบาน เป็นต้น 2) ปัจจัยด้านครอบครัว มีพุดจาปราศรัยรักใคร่กลมเกลียว ครอบครัวพร้อมหน้า เลี้ยงดูเด็กอย่างเข้าใจ เป็นต้น 3) ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม มีเด็กมีพื้นที่ของตนเอง เพื่อนบ้านพึงพาได้ มีความปลอดภัย บทสรุป: ผลการศึกษานี้ทำให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงความผาสุกของเด็กปฐมวัยตามการรับรู้ของผู้ดูแล ผู้ดูแล ครู/ครูพี่เลี้ยง พยาบาล และผู้รับผิดชอบดูแลเด็กปฐมวัย สามารถนำข้อค้นพบไปใช้ในการเสริมสร้างความผาสุกให้แก่เด็กปฐมวัยและใช้ในการพัฒนาเครื่องมือประเมินความผาสุกของเด็กปฐมวัยได้ในลำดับต่อไป

คำสำคัญ: ความผาสุก, เด็กปฐมวัย, การรับรู้ของผู้ดูแล, ปัจจัย, เงื่อนไข

Original Article

Early Childhood Well-Being: Caregivers' Perceptions

Khunkamon Lardsena^{(1)*}, Pulsuk Siripul⁽²⁾

Received Date: June 10, 20225

Accepted Date: September 11, 2025

Abstract

Objectives: This study aimed to explain the meaning and factors/conditions contributing to the well-being of early childhood children as perceived by their caregivers. **Methods:** A qualitative research approach was employed. Key informants were purposively selected based on specific inclusion criteria, comprising individuals with direct experience in caring for early childhood. There were 28 participants, consisted of 1) primary caregivers of children aged 3-5 years, and 2) two early childhood teachers. The study was conducted at two child development centers, located in two subdistricts of a province in the northeastern region of Thailand. Data were collected through focus group discussions, in-depth interviews, and non-participant observations. The data were analyzed using content analysis and thematic analysis.

Findings: According to the caregivers' perceptions, the concept of well-being among early childhood children (aged 3–5 years) encompasses four key dimensions: 1) *Being loved and cherished* (feeling loved by caregivers and family members), 2) *Comfort and no suffering*, 3) *Have fun freely*, and 4) *Warmth and confidence*. Additionally, the research also found three main factors/conditions contributing to children well-being were 1) Child-related factors, such as child nature, healthy body, cheerful mind, and so on. 2) Family-related factors, such as speaking in a loving and harmonious manner, having the whole family together, nurture the child with understanding, and so on. 3) Environment factors, such as children personal space availability, reliable neighbors, and safety. **Conclusion:** The findings of this study provide profound insights into early childhood well-being as perceived by caregivers. Caregivers, teachers/childcare providers, nurses, and professionals responsible for early childhood care were able to apply the discoveries to enhance well-being among young children and to utilize them in the subsequent development of assessment tools for evaluating early childhood well-being.

Keywords: Well-Being, Early Childhood, Caregiver Perception, Factors, Conditions

* Corresponding author

email: khunla@kku.ac.th

(1) Doctor of Philosophy student i in
Nursing Science, Faculty of Nursing,
Khon Kaen University

(2) Faculty of Nursing,
Khon Kaen University

บทนำ

องค์การอนามัยโลกได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ไว้ทั้งหมด 17 เป้าหมาย กำหนดให้เป้าหมายที่ 3 สร้างหลักประกันการมีสุขภาพ (health) และความผาสุก (well-being) สำหรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืน (WHO, 2015) ประเทศไทยได้นำแนวคิด “well-being” เข้ามามีส่วนในการพัฒนาประเทศ ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) จนถึงปัจจุบันมีการนำใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ.2566- 2570) มุ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งจากภายในบุคคล ให้สามารถเติบโตต่อไปอย่างมั่นคง สร้างความสามารถในการ “ล้มแล้ว ลุกไว” ท่ามกลางความผันผวนที่เกิดขึ้นรอบด้าน และคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อมโดยมีเป้าหมายให้ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) แนวคิด “well-being” จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความยั่งยืนควรเริ่มต้นจากปฐมวัยซึ่งถือว่าเป็นวัยทองของชีวิต เพราะเป็นช่วงเริ่มต้นของชีวิตที่มีความสำคัญที่สุด เด็กวัยนี้จะมีพัฒนาการของสมองที่รวดเร็วมาก ระบบประสาทและสมองจะเจริญเติบโตในอัตราสูงสุด หรือประมาณ ร้อยละ 80 ของผู้ใหญ่ (Taki & Kawashima, 2012) การวางรากฐานของการเจริญเติบโตทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา ความสามารถ บุคลิกภาพ อุปนิสัย และจิตวิญญาณ ประสบการณ์ต่างๆ ที่เด็กได้รับในช่วงปฐมวัยนี้จะเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการพัฒนาในช่วงต่อไปและมีอิทธิพลต่อชีวิต ของเด็กไปอย่างต่อเนื่อง ช่วยให้เด็กเติบโตเป็นเยาวชนและพลเมืองที่มีคุณภาพ มีความเฉลียวฉลาด คิดเป็น ทำเป็น การดูแลเด็กปฐมวัยให้มีสุขภาพะใน ชีวิตจึงเป็นการลงทุนที่คุ้มค่าที่สุด ดังการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า การลงทุนด้านการศึกษากับเด็กปฐมวัยนั้นเป็นการลงทุนที่มีอัตราผลตอบแทนจากการลงทุนที่คุ้มค่ามากที่สุด (Hackman, 2006)

หลายประเทศในยุโรปได้มีการประเมิน child well-being นำไปสู่การกำหนดนโยบาย โดยเน้น child well-being เป็นเป้าหมายในการพัฒนา (OECD, 2021) แต่อย่างไรก็ตามการทบทวนวรรณกรรมในต่างประเทศระหว่างปี 1990-2023 พบว่า มีการให้ความหมายและคำจำกัดความของ “child Well-being” ไว้หลากหลาย ส่วนใหญ่จะรวมเอาแนวคิดหลักๆ เช่น พัฒนาการของเด็ก สิทธิเด็ก คุณภาพชีวิต ความพึงพอใจในชีวิตของเด็ก การรับรู้ของเด็กเอง (ความผาสุกเชิงอัตวิสัย) เป็นต้น (The Alliance for Child Protection in Humanitarian Action, 2019; UNICEF, 2021) มีความแตกต่างกันไปตามมุมมอง ประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญของผู้ที่ให้ความหมาย จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า ความผาสุกของเด็กจะมักจะถูกกำหนดโดยสิทธิเด็ก (child right) การปกป้องคุ้มครองเด็ก (child protection) ซึ่งให้ความหมายและองค์ประกอบของความผาสุกเด็กที่แตกต่างกัน (Camfield, 2010; Child Protection Working Group, 2012) ยิ่งไปกว่านั้นยังไม่มีกำหนดคุณลักษณะที่สำคัญของความผาสุกเด็กปฐมวัยที่ชัดเจน (The Alliance for Child Protection in Humanitarian Action, 2019)

แนวคิด “ความผาสุกของเด็กปฐมวัย (early childhood wellbeing)” เป็นแนวคิดที่มีความเป็นนามธรรมสูง ซับซ้อน มีความคลุมเครือและคาบเกี่ยวกันกับอีกหลายแนวคิด เช่น ความสุข สุขภาวะ สุขภาพ ความอยู่ดีมีสุข ความอยู่เย็นเป็นสุข มีการกำหนดตัวชี้วัดที่มีความแตกต่างกัน ในขณะที่เป้าหมายคือการพัฒนาให้คนมีความผาสุก การทบทวนวรรณกรรมพบว่า ความแตกต่างของมุมมองเหล่านี้ได้รับอิทธิพลมาจาก ความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของแต่ละบุคคล (UNICEF, 2021) ซึ่งจะส่งผลต่อการให้คำจำกัดความของความผาสุกของเด็กและการกำหนดตัวชี้วัดในการประเมินความผาสุกของเด็กปฐมวัย ในประเทศไทยมีการศึกษาเกี่ยวกับความผาสุกของเด็กน้อยมาก พบว่า มีการศึกษาในกลุ่มวัยรุ่น 2 เรื่อง มีการให้ความหมายของความผาสุกด้านจิตวิญญาณในวัยรุ่นนโรคมะเร็ง (ตรีทิพย์ เครือหลี่, วันธณี วิรุฬห์พานิช, & บุษกร พันธมธาทฤธิ์, 2561) และสุขภาวะทางจิตวิญญาณหรือความผาสุกทางจิตวิญญาณของวัยรุ่น (ศศิธร รุจนเวช, 2559) ซึ่งงานวิจัยทั้ง 2 เรื่องไม่ได้ศึกษาในกลุ่มของเด็กปฐมวัย นอกจากนี้

มีการศึกษาวิจัยหาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดของ
เด็กอายุ 3-6 ปี และความฉลาดของผู้ดูแลเด็ก (Lersilp
& Putthinoi, 2017) แม้จะเป็นการศึกษาในเด็กวัยก่อน
เรียนแต่กรอบแนวคิดและเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษานี้
สร้างขึ้นจากแนวคิดความฉลาดที่มุ่งเน้นประเมินที่
สุขภาพและความพึงการตามมุมมองของนักกิจกรรม
บำบัดเท่านั้น ซึ่งอาจจะไม่สามารถอธิบายถึงความฉลาด
ของเด็กวัยก่อนเรียนโดยทั่วไป อีกทั้งแบบประเมินความ
ฉลาดที่สร้างขึ้นมานั้นอาจไม่ครอบคลุมและไม่สอดคล้อง
กับความรู้สึก วัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ บริบทวิถี
ชีวิตของเด็กวัยไทยโดยตรง

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19
ร่วมกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่ทันสมัยอย่างรวดเร็ว
การเกิดภัยธรรมชาติที่รุนแรงมากขึ้น โลกเกิดการ
เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดการดำเนินชีวิตวิถี
ใหม่ที่อยู่ในสภาวะที่มีความซับซ้อน คลุมเครือ ยากที่จะ
คาดเดา หรือที่เรียกว่า BANI world (Cascio, 2020)
เด็กปฐมวัยซึ่งเป็นวัยที่มีความเปราะบางก็ได้รับ
ผลกระทบเช่นกัน การเลี้ยงดูที่เปลี่ยนไป การดำเนินชีวิต
ของเด็กที่เปลี่ยนไป ความล้ำสมัยของเทคโนโลยีอย่าง
รวดเร็ว ความคิด ความเชื่อ มุมมองต่อการเลี้ยงดูเด็กที่
เปลี่ยนไปจากเดิม (รุ่งทิพา แยมรุ่ง, กิตติชัย สุธาสิโนบล,
& พัฒน์นรี จันทราภิรมย์, 2565) สอดคล้องจากการ
รายงานของ UNICEF (2022) พบว่า จากสถานการณ์
การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ส่งผลกระทบต่อเด็ก
ปฐมวัยไทย มารดามีอัตราเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ลดลง ร้อย
ละ 4.32 ครึ่งเรือน เกิดการขาดแคลนอาหารในช่วงแรก
ของการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ร้อยละ 60
โรงเรียนปิดเด็กได้รับการกระตุ้นพัฒนาการลดลง รายได้
ครัวเรือนลดลง มีความเครียดเพิ่มขึ้น เด็กบางคนสูญเสีย
พ่อแม่หรือบุคคลอันเป็นที่รักไป แต่อย่างไรก็ตามภาครัฐ
มีแผนการเลี้ยงดูทดแทนระดับชาติเพื่อให้แน่ใจว่าเด็กทุก
คนจะมีสิทธิที่จะได้อยู่ และเติบโตขึ้นมาในสภาพ
แวดล้อมที่ปลอดภัยและมีครอบครัวเอาใจใส่

จากการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเกิดชีวิตวิถี
ใหม่ในการดูแลเด็กปฐมวัย อาจทำให้การรับรู้และมุมมอง
เกี่ยวกับความหมายความฉลาดของเด็กปฐมวัยที่แตกต่าง
ไปจากเดิม และมีการกำหนดตัวชี้วัดในการพัฒนาความ
ฉลาดของเด็กปฐมวัยที่อาจจะแตกต่างไป นอกจากนี้การ
ทบทวนวรรณกรรมแสดงให้เห็นความหมายความฉลาด

ของเด็กปฐมวัยยังมีความคลุมเครือ ซับซ้อน ยังมีความไม่
ชัดเจน อีกทั้งยังไม่มีการศึกษาความหมายความฉลาด
ของเด็กปฐมวัยมาก่อน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีศึกษา
ความหมาย และปัจจัยเงื่อนไขที่ทำให้เกิดความฉลาดใน
เด็กปฐมวัยตามการรับรู้และมุมมองของผู้ดูแลเด็กปฐมวัย
ในบริบทของไทย โดยการวิจัยนี้ เป็นส่วนหนึ่งของโครงการ
วิจัยเรื่องการพัฒนาแบบประเมินความฉลาดสำหรับเด็ก
ปฐมวัย เพื่อให้ผู้ดูแลสามารถประเมินความฉลาดของเด็ก
ปฐมวัยเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาเพื่อให้เกิดความ
ยั่งยืนในการพัฒนาเด็กปฐมวัยต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่ออธิบายความหมายและปัจจัย/เงื่อนไขความ
ฉลาดของเด็กปฐมวัยตามการรับรู้ของผู้ดูแล

วิธีดำเนินการวิจัย

● รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวิธีการ
เก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

● ผู้ให้ข้อมูล

กำหนดให้มีคุณสมบัติตามเกณฑ์การคัดเลือก คือ
1) ผู้ดูแลหลักของเด็กปฐมวัย หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่ดูแล
เด็กปฐมวัยที่มีอายุ 3 ปี – 5 ปี 11 เดือน 29 วัน ที่มารับ
บริการที่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่ทำการศึกษ เป็นบิดา
มารดา หรือบุคคลที่อาศัยอยู่บ้านเดียวกันกับเด็ก ที่ทำ
หน้าที่หลักในการดูแลเด็ก เป็นเวลา 6 เดือนขึ้นไป 2) ครู/
ครูพี่เลี้ยงของเด็กปฐมวัย หมายถึง ครูหรือครูพี่เลี้ยงที่
ให้การดูแลเด็กปฐมวัยในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ที่มี
ประสบการณ์ในการทำงาน เป็นเวลา 3 ปีขึ้นไป 3) สามารถ
สื่อสารภาษาไทยและให้ข้อมูลได้ 4) ยินยอมเข้าร่วมใน
การวิจัยด้วยความสมัครใจ สำหรับเกณฑ์การคัดออกของ
ผู้ให้ข้อมูลทั้งสองกลุ่ม คือ ผู้ให้ข้อมูลอยู่ติดการให้ข้อมูล
ระหว่างการศึกษา

● การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเข้าถึงผู้ให้ข้อมูลด้วยการขออนุญาตพื้นที่
ศึกษาวิจัย โดยขอให้ทางคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ขอนแก่น ออกหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลเสนอต่อ
หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเพื่อขออนุญาต และขอความ
ร่วมมือในการดำเนินการศึกษาวิจัย หัวหน้าหน่วยงาน
หรือครูปฐมวัยที่ได้รับมอบหมายเป็นผู้ประสานงาน ได้

สอบถามความสนใจของผู้ให้ข้อมูลที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์การคัดเลือกที่ระบุไว้ หากสนใจเข้าร่วมโครงการวิจัยจึงได้แนะนำให้ผู้วิจัยรู้จักกับผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยเริ่มสร้างสัมพันธภาพกับผู้ให้ข้อมูล อธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัย พร้อมขออนุญาตด้วยวาจาและให้ผู้ให้ข้อมูลเซ็นใบยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัย การศึกษาที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1) การสนทนากลุ่ม (focus group interview) ผู้วิจัยทำการสนทนากลุ่มแยกกันระหว่างกลุ่มผู้ปกครองและครูผู้ดูแลเด็กปฐมวัย ใช้การสนทนากลุ่มจำนวน 6 ครั้ง แต่ละครั้งมีจำนวนผู้ให้ข้อมูล 2-6 คน ใช้เวลา 60-90 นาที (Joungtrakul et al., 2025)

2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) จำนวน 28 คน ผู้วิจัยสัมภาษณ์อยู่ในพื้นที่ที่มีความเป็นส่วนตัวและผ่อนคลาย เริ่มด้วยการสร้างสัมพันธภาพถามจากคำถามทั่วไป ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ถามด้วยคำถามปลายเปิด และไล่ลำดับคำถามที่เจาะลึกมากขึ้น แต่ไม่แทรกความคิดเห็นส่วนตัว แต่ละครั้งใช้เวลา 45-60 นาที บันทึกเทประหว่างการสนทนา จากนั้นถอดเทปที่บันทึกเป็นข้อความ ผู้วิจัยอ่านข้อความที่ได้จากการถอดเทปทั้งหมด อ่านแล้วขีดเส้นใต้ข้อความที่เป็นการให้ความหมายความผูกของเด็กปฐมวัย จากนั้นทำการตรวจสอบข้อมูลร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา ว่าข้อความเหล่านั้นมีความชัดเจน หากพบว่าข้อความใดที่ยังมีความคลุมเครือหรือไม่ชัดเจนจะนำไปสัมภาษณ์เชิงลึกเพิ่มเติมกับผู้ให้ข้อมูลนั้นๆ ในครั้งถัดไป ทำเช่นนี้จนกว่าผู้วิจัยไม่เกิดประเด็นคำถามอื่นๆ จากข้อมูลที่ได้จากสัมภาษณ์และข้อมูลอ้อมตัว จำนวนครั้งในการสัมภาษณ์แต่ละคนคือ 2-4 ครั้ง

3) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ระหว่างการสัมภาษณ์ผู้วิจัยสังเกตปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและเด็ก เช่น การพูดคุยกับเด็ก การใส่ใจดูแล สีหน้า ความห่วงใย การโอบกอด เป็นต้น แล้วจดบันทึกสิ่งที่ผู้วิจัยสังเกตได้จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยคิดอย่างไรกับสิ่งที่สังเกต และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมหากมีประเด็นคำถามจากการสังเกตและรับฟังความคิดเห็น

● การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

การตรวจสอบคุณภาพข้อมูลในงานวิจัยเชิงคุณภาพนี้ใช้แนวคิดเรื่อง “ความน่าเชื่อถือของข้อมูล

(Trustworthiness)” ซึ่งเสนอโดย ลินคอล์น และกูบา (Lincoln & Guba, 1985) ดังนี้

1) ความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Credibility) โดยการสร้างสัมพันธภาพกับผู้ให้ข้อมูลหลักก่อนที่จะเริ่มเก็บข้อมูล เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยและเกิดความไว้วางใจในตัวผู้วิจัย มีการใช้วิธีที่หลากหลายในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม นำข้อมูลไปให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบเพื่อยืนยันว่าข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลที่ได้มาจากการความหมายที่ผู้ให้ข้อมูลหลักให้ไว้อย่างแท้จริง มีการตรวจสอบข้อมูลร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาทุกขั้นตอน

2) ความไว้วางใจได้ (Dependability) ผู้วิจัยอธิบายให้เห็นถึงกระบวนการทำวิจัยอย่างเป็นระบบภายใต้ระเบียบวิธีวิจัยที่รัดกุม มีการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบกับอาจารย์ที่ปรึกษาอย่างละเอียด มีการวิเคราะห์ข้อมูล ตรวจสอบข้อมูล และทบทวนกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายครั้งเพื่อให้มั่นใจว่าข้อมูลที่ได้มามีความถูกต้อง และน่าเชื่อถือ

3) ความสามารถในการยืนยันข้อมูลได้ (Confirmability) มีการตรวจสอบข้อมูลจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิจัยอย่างละเอียด สามารถตรวจสอบได้ว่าข้อมูลมีหลักฐานยืนยันและสามารถตรวจสอบได้จริง

4) การถ่ายโอนข้อมูล (Transferability) ผู้วิจัยได้อธิบายถึงผู้ให้ข้อมูล บริบท ปรากฏการณ์ที่ศึกษาเกี่ยวกับความหมายของความผูกของเด็กปฐมวัยอย่างละเอียด ซึ่งผลวิจัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทที่มีความคล้ายคลึงกันได้

● การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) และสร้างข้อสรุปแก่นสาระ (thematic analysis) มี 5 ขั้นตอนคือ 1) การจัดระเบียบข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม สัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม 2) การกำหนดรหัสข้อมูล (coding) จากการอ่านทวน อ่านซ้ำ เพื่อให้เข้าใจข้อมูลแล้วกำหนดรหัสของคำหรือกลุ่มคำนั้นๆ 3) การให้ความหมาย ตีความของข้อมูล (themes and categories) ด้วยการจัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้จากการตีความและมีความหมายเหมือนกันหรือคล้ายกัน 4) การแสดงข้อมูล จัดกลุ่มข้อมูล (data display) ด้วยการทำแผนที่ ความคิด (mind map) 5) จำแนกประเภทข้อมูลด้วยการทำ typological analysis

แล้วการนำเสนอข้อค้นพบ แยกตามหมวดหมู่ของแก่นสาระ (themes)

ผู้วิจัยมีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล คือ 1) นำข้อค้นพบที่ได้ไปตรวจสอบกับผู้ให้ข้อมูล (member checking) ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลที่เคยให้สัมภาษณ์กลุ่มและสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อสะท้อนว่าสิ่งที่ผู้วิจัยตีความเกี่ยวกับความหมายความผาสุกของเด็กปฐมวัย ตรงตามกับผู้ให้ข้อมูลบอกหรือไม่ 2) ตรวจสอบสามเส้า (triangulation) ของข้อมูลที่ได้จากหลากหลายแหล่ง และหลากหลายวิธีการ ได้แก่ ตรวจสอบจากข้อมูลที่ไดมาจากหลายวิธี ตรวจสอบโดยผู้รู้ และผู้เชี่ยวชาญด้านเด็กปฐมวัยผู้เชี่ยวชาญหลายคน และตรวจสอบกับทฤษฎี นอกจากนี้ยังได้มีตรวจสอบ (debriefing) ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญเป็นระยะ เพื่อให้ข้อมูลมีความถูกต้องมากที่สุด

● การพิทักษ์ผู้ให้ข้อมูล

การวิจัยนี้ได้รับการรับรองจากศูนย์จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2564 เลขที่โครงการ HE 632295 หลังจากได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์แล้วผู้วิจัยได้ทำหนังสือขออนุญาตเข้าศึกษาในพื้นที่ เพื่อให้เกิดความคุ้นเคย สร้างสัมพันธภาพกับผู้ปกครองและบุคลากร ที่เกี่ยวข้อง ขอเข้าพบผู้ให้ข้อมูลเพื่อชี้แจงรายละเอียดของการวิจัย และขอความยินยอมเข้าร่วมการวิจัย เมื่อได้รับความยินยอม ผู้วิจัยได้ให้บิดามารดา ผู้ปกครอง และครูลงชื่อในใบยินยอมเข้าร่วมการวิจัยและให้สิทธิในการตัดสินใจเข้าร่วมการวิจัย การดำเนินการวิจัยโดยยึดหลักสำคัญของพื้นฐานและเกณฑ์ปฏิบัติที่เป็นสากลของจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ (Belmont Report, 1979) มีการปกป้องผู้ให้ข้อมูลด้วยการไม่เปิดเผยข้อมูลที่บ่งชี้ถึงตัวบุคคล มีการใช้รหัส และนามแฝงแทนชื่อจริงของผู้ให้ข้อมูลและผู้เกี่ยวข้อง ข้อมูลทั้งหมดถูกเก็บเป็นความลับ การนำเสนอผลการวิจัยนำเสนอในภาพรวม ไม่สามารถสืบค้นถึงตัวบุคคลได้

ผลการวิจัย

1) ลักษณะข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูลหลัก

ให้ข้อมูลหลักทั้งหมด จำนวน 28 คน ประกอบด้วย 1) ผู้ปกครอง/ผู้ดูแลหลัก จำนวน 26 คน ผู้ปกครอง/ผู้ดูแลหลักส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง 25 คน เพศ

ชาย 1 คน อายุสูงสุด 71 ปี อายุต่ำสุด 31 ปี ผู้ปกครอง/ผู้ดูแลหลัก มีความสัมพันธ์กับเด็ก คือเป็นยาย จำนวน 10 คน ย่า 10 คน มารดา 5 คน และบิดา 1 คน จบการศึกษาระดับประถมศึกษา 13 คน ระดับมัธยมศึกษา 10 คน ระดับปริญญาตรี 3 คน ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร 8 คน อาชีพแม่บ้าน 7 คน อาชีพค้าขาย 6 คน และมีอาชีพรับราชการ/ลูกจ้าง/รับจ้าง 5 คน ส่วนใหญ่ผู้ปกครอง/ผู้ดูแลหลักมีรายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือนอยู่ในช่วง 5,001–10,000 บาท จำนวน 13 คน ลักษณะของครอบครัวเป็นครอบครัวขยาย 24 คน เป็นครอบครัวเดี่ยว 2 คน 2) ครูปฐมวัย จำนวน 2 คน เป็นเพศหญิงทั้งหมด อายุ 53 ปี และ 55 ปี ทั้งสองคนสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี มีประสบการณ์ในการดูแลเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 23 ปี และ 30 ปี

2) ความหมายของความผาสุกในเด็กปฐมวัยตามการรับรู้ของผู้ดูแล

ผู้ดูแลเป็นมารดา บิดา ย่า ยาย และครู ซึ่งมีภูมิลำเนาเป็นคนอีสาน มองว่า “ความผาสุก” มีความหมายคล้ายคลึงกับคำว่า “ความสุข” หรือ “การอยู่ดีกินดี” “อยู่ดีมีสุข” แต่ความผาสุกนั้นมีความหมายกว้างและลึกซึ้งมากกว่า ครอบคลุมความสงบสุขที่เกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอก ครอบคลุมทั้งความสุขทางวัตถุ (ทางกายภาพ) และความสุขทางใจอันเกิดจากปัญญา การยอมรับสิ่งต่างๆ การปล่อยวาง การทำบุญ ทำกุศลต่างๆ ผู้ดูแลได้ให้ความเห็นว่าการให้ความหมายหรือคำจำกัดความที่แน่นอนตายตัวของ “ความผาสุก” ในเด็กปฐมวัยเป็นเรื่องยากเพราะเป็นคำที่มีความเป็นนามธรรมสูง ผู้ดูแลจึงได้ให้ความหมายของความผาสุกในเด็กปฐมวัย โดยมีฐานคิดจากวัยของเด็ก ลักษณะของเด็ก สุขภาพของเด็ก ความเป็นอยู่และการเลี้ยงดูที่เด็กได้รับ สิ่งที่เด็กชอบและไม่ชอบ และพฤติกรรมแสดงออกของเด็กวัยนี้ ผู้ดูแลได้ให้ความหมายของความผาสุกเด็กปฐมวัยไว้หลากหลาย สะท้อนออกมา 4 ลักษณะ ดังนี้

2.1) เป็นที่รักแพง (เป็นที่รักของผู้ดูแลและคนในครอบครัว) ความผาสุกของเด็กปฐมวัยหมายถึง ความรู้สึกที่เด็กรู้ว่าตนเองเป็นที่รักของผู้ดูแลและคนในครอบครัว เด็กรู้ว่าตนเองมีความสำคัญ จุดสนใจต่างๆ อยู่ที่ตัวเขา เขามีสิทธิมีเสียง มีคนฟังเขา คนรอบข้างเข้าใจ รู้ว่าเด็กชอบอะไร ไม่ชอบอะไร ผู้ดูแลบอกว่าเด็กเป็นคนสำคัญที่สุดในบ้าน ทุกคนรักและหวง

แหวนเด็ก ให้ความรักและเอ็นดู (ตาฮัก ตาแพง) ได้รับการดูแลด้วยความถนอมเอาใจใส่ เป็นที่รักของทุกคนในบ้านเปรียบเสมือนแก้วตาดวงใจ ดังคำกล่าวนี้ “เขาเป็นคนสำคัญของบ้าน ทุกคนลิให้ความสำคัญกับเขา ขนาดพ่อเขาอยู่ต่างประเทศยังมีการวิดีโอคอลคุยกันทุกเมื่อ (ทุกวัน) เพราะว่าพ่อเขายังรักลูกหลาย ขนาดบ่อได้อยู่ห่างกันเขาก็กังต้องโทรคุยกับลูกทุกวัน กลัวลูกจะจำตัวเองไม่ได้ เวลาพ่อโทรมาพ่อก็ดีใจ เวลาเว่กกันกะยืมกะหัวนำกัน..... ย่าเพิ่นก็แพงหลานขนาด ไปไสมาไล่ก็จะเอาหลานไปด้วย ถ้าย่าจะไม่อยู่บ้านต้องหาข้าวหาน้ำไว้ให้หลานก่อนค่อยออกไปข้างทำธุระได้” (แม่09,33) สอดคล้องกับข้อความ “เลี้ยงหลานนี้ย่าต้องดูแลเขาอย่างดี เพราะเขาเป็นแก้วตาดวงใจ จะต้องได้กินได้นอนอย่างเพียงพอ แล้วเขาก็จะได้มีสังคมของเด็กต้องไปโรงเรียนกับหมู่ก็ต้องไปส่งเอง ย่านเป็นอันตรายกับเขาถึงเวลาเขาจะไปเล่นฮั่นเล่นนี้ (เล่นนั่นเล่นนี้) กะต้องได้พาเขาไป ต้องดูแลอย่างใกล้ชิดย่อนว่าแพงเขาหลาย อีกหลายกว่าลูกพุ่นเค้ะหลานนะ” (ย่า08,68) “เฮาฟังความคิดเขาน่า บางทีอาจเป็นเรื่องเล็กๆ น้อยๆ อย่างเช่นเรื่องกินข้าว บางทีก็ให้เขาเลือกว่าเขาอยากกินหยัง ให้เขาได้แสดงความคิดเห็นว่า บางทีเขาจะบอกว่าวันนี้กินไก่อะยาย ถ้าบ่มีไก่อะแต่ปลาทุเฮาจะบอกหรือถามเขาว่าไม่มีไก่อะมีปลาทุกินมัย เฮาจะรู้ว่าเขามักหรือบ่มักกินหยังนั่นมันคือการได้รับการยอมรับ ที่ว่าให้เลือกกินมามา ลีกินต้มมามาหรือว่าลือกินทอดปลาทุ กะให้เขาได้มีสิทธิ์ได้แสดงความคิดเห็นน่า” (ยาย11,57)

“ฮักหลานหลายกว่าลูกคือจั่งตำราเพิ่นว่า อยากรักหยังกะหาให้กิน ป้อนเข้าป้อนน้ำ” (ยาย11,57) “อยากให้เขาได้แต่แนว (สิ่ง) ที่ดีจี่ มีหยังดีจี่ กะให้เขาหมด ถวายเขาหมดทุกแนว ย่อน (เพราะ) ฮักเขาหลาย เลี้ยงปานเทวดาน้อยอยากได้หยังกะหาให้ (อยากได้อะไรก็หาให้ทั้งหมด เพิ่น (เด็ก) ก็รู้ว่าย่าฮัก เพราะว่าเวลาเพิ่นแล่น (วิ่ง) เล่นแล้วลั้ม จะแล่นมาหาย่าให้ย่าเป่าให้ พอเป่าให้แล้วก็ดีใจหายเจ็บ ลำนี่ (เท่านั้น) กะพอใจแล้ว เป็นหยังมาเอ็นหาแต่ย่า (เป็นอะไรเรียกหา แต่ย่า)” (ย่า28, 49)

2.2) สุขสบาย (สุขสบายไม่มีทุกข์)

ผู้ดูแลส่วนใหญ่บอกว่าความสุขของเด็กปฐมวัย คือการที่เด็กมีความสุขสบาย กินอิ่ม นอนหลับ ไม่เจ็บป่วย ไม่ต้องเป็นทุกข์ ดังคำกล่าวนี้ “เด็กน้อยที่มีความสุข

กะต้องสบาย ต้องมีสุขภาพดี ร่างกายก็ต้องแข็งแรง เลี้ยงง่าย บ่เจ็บบ่ไข้ บ่เจ็บไข้ บ่ทุกข์ มีคนดูแล” (ย่า05,64) “แต่ละมื่อ (แต่ละวัน) ก็ปล่อยเขาเล่นตามธรรมชาติบ้านนอก ตื่นขึ้นมากะหาข้าวหาน้ำไว้ให้กิน ถึงเวลาหิวกะไปกิน กินแล้วกะเล่นกัน ยามหิวเขาจะกิน ถึงบ่ามาก็นอน คั่นยามนอนก็ได้นอนหลับเต็มตา นอนตื่นขึ้นกะยืมกะหัว อารมณ์ดี ยามเมื่อแล่งกะเฮ็ดแนวกินไว้ให้กินแล่ง กินแล้วกะกลับบ้านไปนอนนำพ่อนำแม่เขา... จะอยู่ในระบบแบบนี้ตลอดมื่อ (เป็นอยู่แบบนี้ทุกวัน)” (ยาย01,48) “เด็กต้องได้อิมท้อง นอนพอ นอนสบาย แต่มันบ่แมนแบบว่าต้องได้นอนอยู่บ้านหลังใหญ่หมายความว่าถ้าเด็กน้อยอยากนอนก็ได้นอน ลินนอนอยู่นาหรือนอนอยู่บ้านกะได้ว่าแต่ได้นอน พอตื่นขึ้นมาเขาก็สดชื่นคือกัน” (แม่09,33) “อาบน้ำทำความสะอาดกะมีผู้เบ่งผู้เฮ็ดให้ เสื้อผ้าหน้าแพรกะมีผู้หาให้ บ่ขาดบ่เขิน หิวข้าวก็ได้กิน หิวนอนก็ได้นอน นอนหลับสบาย บ่ทุกข์บ่ฮ้อน (ไม่ต้องทุกข์ ไม่ต้องกังวล) ได้กินของแซบๆ.... มักหลายลูกขึ้นนี้” (พ่อ27,48)

2.3) ม่วนอิสระ (สนุกอย่างเป็นอิสระ)

ผู้ดูแลให้ความหมายของความสุขเด็กปฐมวัยว่า หมายถึง เด็กมีความสุข สนุก ได้เล่นอย่างอิสระ ได้หัวเราะอย่างอิสระ ได้เป็นตัวของตัวเอง ได้เล่นตามวัยของเด็ก ดังตัวอย่างคำพูด “เด็กน้อยโตเท่านี้ บ่มีหยังสุขไปกว่าการได้เล่นแล้ว มื่อหนึ่งๆ (วันหนึ่งๆ) ได้เล่นดินเล่นทรายก็ม่วนคักแล้ว...ตอนเพิ่นเล่นบางทีเฮาก็ไปเล่นนำ แต่บางทีก็ให้เขาเล่นไปเลย เฮาแค่นั่งเบิ่งสังเกตการณ์ไว้ย่านเขาไปตกน้ำ” (ย่า26,41) “เวลาเพิ่นเล่นม่วนกะลืหัวเราะพอใจ บางทีกะพาไปเล่นกับหมู่เพิ่นก็จะม่วนไปอีกแบบกับที่เพิ่นเล่นอยู่คนเดียว (เล่นอยู่คนเดียว)” (แม่09,33) สอดคล้องกับข้อความ “เขาต้องการหยังกะปล่อยให้เล่น แล้วเฮาจะเบิ่งอยู่ห่างๆ ว่ามันลอันตรายบ่ สิ่งที่เขาเล่นถ้ามันเบิ่งเป็นอันตรายกะลืบอกว่าย่าทำ คิดว่าหลานกะมีความสุขในระดับหลายเต็บ คือเฮาจะบ่ได้ไปห้ามมันนั่น นั่น คือปล่อยให้เขาเล่น เขาร่าเริง เขายิ้มเขาหัว เฮาจะลือสารได้ว่าหลานมีความสุข เขาลืปล่อยมันออกมา หัวเราะเสียงดังๆ” (ยาย01,48)

นอกจากนี้ผู้ดูแลบางคนบอกว่าความสุขของเด็กปฐมวัยคือการที่เด็กได้เล่นด้วยตนเอง ไม่ต้องมีของเล่นราคาแพงๆ มีเพียงสิ่งของใกล้ตัว ใบไม้ ใบหญ้าในบ้าน เด็กก็นำมาเล่นได้อย่างเพลิดเพลิน ใช้

เวลาเล่นได้นาน ไม่ทุกข์ไม่ร้อน ไม่รบกวนใคร ดังคำกล่าวนี้ “เราก็นั่งดูอยู่ เห็นน้อง...นั่งเล่นอยู่คนเดียว ก็เล่นเพลินไป เก็บไปไม่มาวุ่นๆ ใส่จานน้อยของเพื่อน (เขา) ทำเป็นเล่นขายของ ซื่อเองขายเอง ม่วนหลายแท้ๆ เล่นทั้งวันก็ได้ บ่ต้องมีของเล่นอียัง น้องก็มีความสุขหลาย ตามประสาเพื่อน” (แม่02,31) และความคิดเห็นของผู้ดูแลอีกส่วนหนึ่งบอกว่า “ความสุขนี้มันเป็นสุดยอดของการงานสร้าง มันคัก (ยิ่งกว่า) ความสุขพุ่น (เล่นนะ) เด็กมีความสุขได้กับสิ่งเล็กๆ น้อยๆ ที่อยู่รอบโตเขาไปนา ได้แล่นเล่น ขุดดินขุดหญ้า ไปเลี้ยงจัว (วัว) ได้ขี้จักรยายฮ้างๆ (พังๆ) นี่เขาก็อายุสุขสุดยอดแล้ว ได้แฮ็ดตามความพอใจของเขา” (ย่า28,49) สอดคล้องกับความคิดเห็นของอีกส่วนหนึ่งว่า “หนูเบิ่งเนาะ แค่ลูกหนูยิ้ม ลูกหนูหัวเราะ สามารถบอกว่า แม่ชา สนุกมากเลย แค่นี้หนูกะรู้แล้วว่าเขามีความสุขในแบบของเขา สมมติวันนี้เขาจะเล่นเป็นทหาร วันนี้เขาจะเล่นเป็นนักบินเค้าก็จะมาเล่นกับแม่ แล้วเวลาเขามีความสุขหลายๆ เขาลียิ้มกว้าง รอยยิ้มของน้องนี้ลียิ้มเห็นฟันทุกซี่เลย เขามีความสุขของเขาได้เอง ไม่ต้องมีของเล่นก็เล่นเองได้ แม่ก็สังเกตปฏิกิริยาของเขาจั่งซี่ (แบบนี้)” (แม่16,39)

2.4) แจบใจ (อบอุ่นมั่นใจ) ผู้ดูแลส่วนใหญ่ให้ความหมายความสุขของเด็กปฐมวัยว่า หมายถึง การที่เด็กปฐมวัยมีความสุขอุ่นใจ มั่นใจ รู้สึกปลอดภัย ไม่เหงา ไม่โดดเดี่ยว สามารถเชื่อใจได้ว่าจะไม่ถูกทอดทิ้ง หรือถูกทำร้าย สะท้อนถึงการมีความอบอุ่นมั่นใจในชีวิต ที่ได้รับการดูแลสนับสนุนจากผู้ดูแลและครอบครัว รวมถึงความรู้สึกปลอดภัยในสิ่งแวดล้อมที่เด็กอาศัยอยู่ ซึ่งจะสังเกตได้จากการที่เด็กมีความมั่นใจ ไม่กลัวใคร กล้าแสดงออก ดังตัวอย่างคำพูด “เด็กน้อยนี้เขามีพ่อ มีแม่ มีย่า เป็นผู้หาอยู่หากินให้เขา เล่นกับเขา เขากะบ่เหงาเขากะขึ้นกะม่วน (สดชื่นสนุก) ยามพ่อเขาบ่อยู่ (เวลาพ่อไปทำงานต่างประเทศ) เขากะบ่ฮ้องให้ เขาฮู้ว่าพ่อลิกกลับมา ยามแลงพ่อลิกโทรไลน์มาก็ได้เห็นหน้า เขากะอุ่นใจ ยาม (เวลา) มีคนมาบ้านเขากะบ่ย่านไผ (ไม่กลัวใคร) กล้าว่า (พูด) กล้าบอก กล้าถาม มาหยังจัว (มาอะไรคะ)” (แม่09,33) “ถึงบ้านเฮาบ่มีคือพุอื่น (แม้ว่าบ้านเราไม่รวยเหมือนคนอื่น) แต่ปู่กับย่ากะให้หลานเต็มที เขากะบ่ขาดเด็ละ เขากะม่วนขึ้น บ่เหงา ปู่พาไปนา เขากะม่วน เก่งคัก ซ่อยแฮ็ดเวียก บ่ย่านหยัง แล่นออกหน้าโลด (มั่นใจในตนเอง)” (ย่า06,63) “พอกับแม่

ดูแลเขาให้เขามีความมั่นใจ ไม่ไปขีดเส้นกำกับเขา แต่ถ้ามื้อไหนที่เขารู้สึกไม่ดีหรือเสียใจ พอกับแม่ก็พร้อมที่จะโอบกอดและประคองเขาให้เดินต่อไปได้ กะคือให้เขาได้ลองแฮ็ดหยังด้วยโตเอง (ให้ลองทำอะไรด้วยตัวเอง) ถ้าเขาแฮ็ดบ่ได้อีหลี (ทำไม่ได้จริงๆ) พอกับแม่จั่งลีเข้าไปช่วยแต่บ่แมนแฮ็ดแทนเด๊ะ (แต่ไม่ใช่ทำแทน) ค่อยๆ บอกวิธีแฮ็ดแล้วให้เขาค่อยๆ แฮ็ดเอง” (แม่02,31) “เราไปทำงานที่อื่นที่ไม่ได้อยู่กับลูกตลอดเวลา แต่เราต้องทำให้ลูกรับรู้ได้ว่าเราไม่ได้ลืมเขา เขาจะรู้สึกอุ่นใจ เฮาเบิ่งจาก (ดูจาก) ที่เขาฮู้ว่าเฮาลิกกลับมาหาเขา ถ้าคิดฮอดแม่ ได้โทรหาคุยนำแล้วกะแล้วไป บอกว่าวันเสาร์แม่ลิกกลับไปหา เขากะตอบว่า “จ้าว” ยิ้มพอใจแล้วกะแล้วบ่แง เขาฮู้ว่าจะบ่ถืกถิม (ไม่ถูกทอดทิ้ง) แม่กะพยายามโทรวิดีโอคอลหาเขาทุกแลง (ทุกเย็น) คุยกันวันนี้ทำอะไร บอกรักเขาทุกวัน” (แม่21,41)

นอกจากนี้ยังมีคำบอกเล่าที่ว่า “ถ้าเด็กมีความสุขเชื่อใจ เชื่อใจเฮา มันก็มีความสุขอีกให้เฮา จะไปไล่เขาก็ถามหาเฮา มากอด มีความผูกพันกับเฮา เวลาเฮาไปไล่เขาก็ถามหา กลับมากะแล่นมากอดเฮา ถ้าเด็กน้อยไม่ผูกพันมันจะวิ่งหนีเลย อันนี้ถ้าย้ายทวดมาแล้วจะวิ่งมากอด มันลิกหันหน้าจากหลัง ได้จับได้บายกะเอา หลานมากอดยายหลายกว่าแม่พุ่นนะ (หลานกอดยายมากกว่ากอดแม่ซะอีก) เพราะว่าเขาเชื่อใจเฮา” (ยาย11,57) “ครอบครัวที่เข้าใจกัน ไม่ทะเลาะกัน มีอะไรก็คุยกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความห่วงใยต่อกัน มันทำให้เขารู้สึกว่าปลอดภัย ตอนเช้าเราไปทำงานเขาก็จะโทรตามแม่ไปไหนพอเวลากลับมาเขาก็จะดีใจเวลารากลับมาก็จะวิ่งมากอด เกาะแขนเกาะขา มานั่งเล่นอยู่ใกล้ๆ อีกจักหน้อย (อีกสักหน้อย) หันมาเห็นแม่อยู่ใกล้ๆ กะเล่นต๋องแง” (แม่21,41)

ในความหมายของคำว่า แจบใจ (อบอุ่นมั่นใจ) ยังรวมถึงความรู้สึกปลอดภัยในสิ่งแวดล้อมที่เด็กอาศัยอยู่ ดังคำกล่าวของผู้ดูแลว่า “เด็กจะมีความสุขได้ จะต้องอยู่ในบ้านที่บ่ทะเลาะตบตีกัน บ่ทำร้ายกัน ก็กะเกิดความสุขของเด็ก ก็คือเขาอุ่นใจ บ่เหงา มีแม่มีพ่อ มีปู่ย่า ตายาย หรือพี่น้องฮักเขา เขากะอบอุ่น บ่ต้องย่านว่าลิมไผมาตี (ไม่ต้องกลัวว่าจะมีใครมาทำร้าย) บ่ย่านว่าลิกถิม (ไม่กลัวว่าจะถูกทอดทิ้ง) ได้รับการสนับสนุนดูแลต่อเนื่องตลอดจนเขามั่นใจ เชื่อใจ ภาษาอีสานเพิ่นว่า แจบใจ ลูกแจบใจว่าพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ฮัก

เขาแล้วลืบทำร้ายเขา” (แม่02,31) “ความผาสุกเกิดขึ้นมาได้ ยายแบ่งออกเป็นอยู่สามอย่างหลักๆ ก็คือ อันแรกเป็นเรื่องของสิ่งแวดล้อม ในสิ่งแวดล้อมที่ดีต้องมีสิ่งแวดล้อมที่ดี ต้องมีความปลอดภัยในสังคมน่าจะเป็นสังคมต้องห่างไกลจากยาเสพติด ในเรื่องของครอบครัว ในครอบครัวก็คือต้องบ่ทะเลาะกัน มีความเข้าใจกัน มีสัมพันธ์ภาพต่อกันดี เว่กันดีๆ บ่ด่า บ่ว่ากัน เว่กันม่วน (พูดจากันไพเราะ) ยายคิดว่าเด็กน้อยคนหนึ่งมีความผาสุกได้ก็ต้องอยู่กับคนเลี้ยงและครอบครัวน้า” (ยาย03,79) “ความผาสุกของเด็กนี้ก็ต้องการสิ่งแวดล้อมที่ดี บ่ให้มีสังคมที่เลวร้าย คือให้มันปลอดภัยจากพวกยาเสพติด ถ้าเขาโตขึ้นมา ถ้าผ่านพ้นโตนี้ได้ ก็คือผาสุกอย่างยิ่งใหญ่ เป็นความสุขที่ยิ่งใหญ่...อยากให้อยู่ในสิ่งแวดล้อมดี อยากให้มีแต่สิ่งดีๆ เข้าไปในชีวิตเขา ในบ้านบ่ทะเลาะกัน สังคมปลอดภัย ยาเสพติด หมู่บ้านปลอดภัย บ่มีโจร เด็กน้อยก็จะมีความรู้สึกปลอดภัย ไปเล่นเล่นอยู่ใส (วิ่งเล่นที่ไหน) กะม่วนได้ (ก็สนุกได้) บ่ต้องย่านไปลิมาเฮ็ดหยัง (ไม่ต้องกลัวใครจะมาทำอะไร) จังไปเล่น (อย่างเช่นไปเล่น) สนามเด็กเล่นหมู่บ้านกะบ่ย่าน (ไม่กลัว) มันจึงลืเป็นผาสุกได้” (ยาย03,60)

ดังนั้น ความผาสุกของเด็กปฐมวัยตามการรับรู้ของผู้ดูแล จึงหมายถึง การที่เด็กปฐมวัยมีความรู้สึกว่าเป็นที่รักของผู้ดูแลและคนในครอบครัว มีความสุขสบายไม่ทุกข์ ได้สนุกอย่างเป็นอิสระ และมีความอบอุ่นมั่นใจในชีวิต

3) ปัจจัย/เงื่อนไขของความผาสุกของเด็กปฐมวัย

3.1) ด้านตัวเด็ก

(1) ธรรมชาติของเด็ก ผู้ดูแลบางส่วนบอกว่าเด็กปฐมวัย เป็นวัยที่มีอายุอยู่ในช่วง 3-5 ปี ธรรมชาติของเด็กวัยนี้มีพื้นฐานอารมณ์เลี้ยงง่าย ไม่ค่อยงอแง ไม่ค่อยดื้อและไม่ขมมาก เริ่มมีเพื่อนในวัยเดียวกันหรือวัยใกล้เคียงกัน ผู้ดูแลมีความคิดเห็นว่าเด็กวัยนี้เป็นวัยที่มีความผาสุกในตนเองอยู่แล้วโดยธรรมชาติของเด็ก ดังตัวอย่างคำพูด “วัยนี้จะบอกจะสอนอะไรก็ต้องรับทำ วัยนี้แหละ วัยทองเลยแหละ วัยแห่งความผาสุก ไม่มีอะไรมาก อยากเล่นก็เล่น อยากกินก็กิน เป็นวัยเลี้ยงง่าย อยู่ไหน ธรรมชาติเขาเป็นยังงั้น ไม่มีทุกข์มีร้อนอะไร ไม่ต้องคิดมาก เลี้ยงเด็กๆ มากก็บ่ก่ง่าย ไม่ดื้อไม่ขม ถ้าเลี้ยงกว่านี้ก็ต้องเผื่อใจใกล้ขีดตลอดเวลา ถ้าโตกว่านี้หน้อยก็ดื้อ

สุดๆ วังจับกันทั้งวัน” (ครู02,55) แต่อย่างไรก็ตามยังมีผู้ดูแลบางส่วนบอกว่า ธรรมชาติของเด็กอายุ 3-5 ปี มักจะอยู่ไม่นิ่ง ชอบเล่นซุกซน อยากรู้ อยากเห็น บางครั้งก็เอาแต่ใจ ดังตัวอย่างคำพูด “เด็กน้อยแต่ละคนกะบ่คือกัน บางคนเรียบบร้อยว่าหยังกะพัง (พูดอะไรก็เชื่อฟัง) แต่หลานจะของ (หลานตัวเอง) บ่อยู่นิ่งๆ จังไปวัด (อย่างเช่นไปวัด) กะฮ้องแล่นหน้าแล่นหลัง (ร้องวิ่งไปมา) พระสวดกะบ่บ่จกเทื่อ (ไม่นิ่งสักที) ว่าแท่แฮงเพิ่นมีหมู่ (ยังมีเพื่อน) ฮาลางเทื่อ (บางครั้ง) แล่นต๋ากันจนตกลาววัด (บางครั้งวิ่งชนกันจนตกลาววัด) แต่อันนั้นกะเป็นความสุขของเขา” (ยาย10,57)

(2) ร่างกายแข็งแรง ผู้ดูแลบางส่วนมีความคิดเห็นว่า การที่เด็กปฐมวัยจะมีความผาสุกได้นั้นจะต้องมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง ไม่มีความพิการหรือความเจ็บป่วยใดๆ มีพัฒนาการสมวัย/ทันเพื่อน และมีภูมิคุ้มกันโรคที่ดี ดังตัวอย่างคำพูด “เด็กต้องไม่เจ็บไม่ป่วย ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บนี่แหละค่ะ เด็กก็จะมีมาระเรงไม่แงง พอเขาไม่ป่วยเขาก็จะได้เล่นได้ทำอะไรในสิ่งที่เขาอยากทำ” (แม่08,33) “ยายก็ว่าถ้าหลานมีครบทุกอย่างก็จะทำให้หลานมีความผาสุก ครบนี้ก็คือมีแขนมีขามีหน้ามีตา มีร่างกายครบถ้วน ไม่มีขาดมีหาย หลานก็จะได้ไม่ยากกว่าหมู่เพื่อน (ไม่ลำบากกว่าคนอื่น) ถ้าหลานไม่ครบก็จะยาก” (ยาย09,68)

(3) จิตใจเบิกบาน การแสดงความคิดเห็นของผู้ดูแลบางส่วนพบว่า การทำให้เด็กปฐมวัยเกิดความผาสุก คือการทำให้เด็กมีความระเรงเบิกบานใจ มีความสุขสนุกสนาน ได้หัวเราะ ได้ยิ้ม มีแววตาเป็นประกายสดใส สะท้อนว่าเด็กกำลังมีความผาสุก ดังตัวอย่างคำพูด “การจะทำให้เกิดความผาสุกในเด็ก ก็ต้องให้เด็กมีความรู้สึกระเรงเบิกบานใจ มีความสุขสนุกสนาน ได้หัวเราะ ยิ้มแย้มแจ่มใส มีแววตาเป็นประกายสดใส มองดูก็รู้เลยว่ากำลังมีความสุขสุดๆ เพราะฉะนั้นต้องสร้างความรู้สึกให้เด็กมีจิตใจที่แจ่มใสอารมณ์ดีตลอด” (ยาย11,42)

(4) มีความมั่นใจ ผู้ดูแลบางส่วนบอกว่าเด็กที่กล้าพูด กล้าตัดสินใจ บอกความต้องการของตนเองได้ แสดงว่าเด็กมีความมั่นใจในตนเอง การสร้างให้เด็กที่มีความมั่นใจในตนเอง จะช่วยให้เกิดความผาสุกในเด็กได้ ดังตัวอย่างคำพูด “ถ้าลูกเราจะมีผาสุกได้ เขาจะต้องเป็นคนที่ยิ่งกล้าพูด กล้าคิด แล้วก็กล้า

ตัดสินใจ คนเราจะไปถึงจุดนั้นได้ ก็ต้องมีความมั่นใจในตัวเองหลาย เขาถึงจะกล้าบอกว่าชอบหรือไม่ชอบ ว่าอยากได้อะไร พอมั่นใจแล้วเขาก็จะทำได้ ได้สมประสงค์ของเขา” (พ่อ15,48)

(5) ช่วยเหลือตนเองได้ แก้ไขปัญหาเป็น ผู้ดูแลบางส่วนบอกว่าการที่เด็กจะมีความสุขนั้น เด็กจะต้องไม่ถูกทำร้าย ไม่ถูกรังแก เด็กจะต้องช่วยเหลือตัวเองให้พ้นจากอันตรายต่างๆ ได้ และสามารถแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นกับตัวเองได้ ดังตัวอย่างคำพูด “น้องเป็นฉลามนะ เขาจะคิดวิเคราะห์ของเขาตัวเอง ว่าถ้าทำแบบนี้จะดีหรือไม่ดี อันไหนที่จะทำให้เขาเจ็บ เขาก็เลี่ยงไป ทำอย่างอื่น อันไหนที่เขาอยากได้ เขาก็จะพยายามทำให้ได้ ตอนนั้นเขาอยากได้หมอนตุ๊กตาที่อยู่หลังตู้ เขาก็ไปลากเก้าอี้มา จะปีนขึ้นไปเอา เขาก็มองว่าน้อง เขาช่วยเหลือตัวเองได้นะ เขาแก้ปัญหาของเขาได้ พอได้ตามที่เขาต้องการ นั่นแหละเขาเกิดความสุขแหละ” (แม่21,46)

3.2) ด้านครอบครัว

ผู้ดูแลบางส่วนมีความคิดเห็นว่าการครอบครัวเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้เด็กมีความสุขในเด็กปฐมวัย โดยครอบครัวควรมีลักษณะดังนี้

(1) พูดจาปราศรัยรักใคร่กลมเกลียว ผู้ดูแลที่มีความคิดเห็นว่าการสื่อสารและการพูดคุยกันในครอบครัว ครอบครัวไม่ทะเลาะกัน ปรึกษากันได้ ช่วยเหลือกัน จะช่วยให้เด็กมีความสุขในเด็กได้ ดังตัวอย่างคำพูด “คำพูดของพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย มีผลกับลูกหลาน ถ้าพูดกันดีๆ ไม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน ไม่พูดคำด่าคำ ก็จะปลูกฝังให้เด็กซึมซับคำพูดที่ดี ความไม่ว่าไม่ด่ากัน เด็กก็จะสงบสุข ไม่ต้องหวาดกลัวหรือตกใจเวลาที่คนในบ้านทะเลาะกัน ทุกคนก็ต้องช่วยกันสร้างบรรยากาศในเรือนเราให้ดี ให้น่าอยู่ พูดดีๆ ใส่กัน ก็จะเกิดความสุขในครอบครัว เด็กก็จะมีความสุขด้วย” (ย่า19,59)

(2) ครอบครัวพร้อมหน้า ผู้ดูแลส่วนใหญ่บอกว่าการที่เด็กจะมีความสุขนั้น ครอบครัวจะต้องอยู่กันพร้อมหน้า นั่นหมายถึงจะต้องมีพ่อ แม่ ปู่ย่า ตา ยาย ได้ใช้เวลาร่วมกันในครอบครัว ได้ทานข้าวร่วมกันพร้อมหน้าพร้อมตา ดังคำพูดที่ว่า “ความสุขของเด็ก เริ่มไปจากครอบครัว ก็คือในครอบครัวมี พ่อ แม่ ลูก ปู่ย่า ตา ยาย ได้มาอยู่ร่วมกันพร้อมหน้าพร้อมตา ได้มีความสุขร่วมกัน ได้มีเวลาเอ็นดูเอ็นดูกัน (มี

เวลาทำโน่นทำนี่ด้วยกัน) ได้ว่าได้ว่า น้ากัน เด็กน้อยก็มีความสุขแล้ว อันนี้กะเอ็นดู (เรียกสิ่งนี้ว่า) เด็กน้อยมีความสุขแล้ว” (แม่13,31) แต่อย่างไรก็ตาม ยังมีผู้ดูแลอีกส่วนหนึ่งมองว่า เด็กที่อยู่กับปู่ ย่า ตา ยาย ไม่ได้อยู่กับพ่อแม่ เด็กก็มีความสุขได้เช่นกัน หากพ่อแม่ติดต่อมาอย่างสม่ำเสมอเหมือนได้อยู่พร้อมหน้ากัน ดังตัวอย่างคำพูดที่ว่า “ทุกวันนี้แม่บ่ได้อยู่หน้าเขา เขาอยู่กับตา กับยาย แต่แม่กะโทรมาหาลูก คุยวิดีโอคอลกันซุมือ (ทุกวัน) ได้เห็นหน้ากัน ให้เขาว่าเรื่องนั้นเรื่องนี้ในแต่ละวัน) ของเขาให้แม่ฟัง ตอนที่วางสายแต่ละมือกะบ่อแง เฮ็ดแบบนี้ซุมือ เขากะเล่น กะม่วน (สนุก) ได้คือเก่า (เหมือนเดิม) เพราะว่าเขาฮู้ว่าแม่บ่ได้ลืมเขาไปใส (เขารู้ว่าแม่ไม่ได้ทิ้งเขาไปไหน) คือจั่งเฮาได้อยู่หน้ากันตลอด (เหมือนเราได้อยู่ด้วยกันตลอด)” (แม่22,41)

(3) อยู่แบบพอเพียง ผู้ดูแลที่มีความคิดเห็นว่า การที่ครอบครัวอยู่แบบพอเพียงและพอประมาณ ครอบครัวมีรายได้มาเลี้ยงดูเด็กให้มีความสุขได้ ดังตัวอย่างคำพูด “บ้านเราก็ไม่มีเท่าไร เงินกะบ่มีหลาย แต่มีความสุข บ้านเราก็ไม่ด้อยอะไร เราไม่รวยดอก อยู่กันแบบพอประมาณ แต่เราก็ไม่ได้ปล่อยให้หลานยากลำบากอะไร เราก็กะเลี้ยงให้มีความสุขเหมือนคนอื่นเขา หลานอยากได้อะไรเราก็กะซื้อให้ แต่ก้สอนให้คิดก่อนนะว่ามีแล้วหรือยัง ถ้ามีแล้วก็ไม่ควรเอาอีกนะ เล่นอันเก่าไปก่อน ก้สอนให้เขาคิด ถ้าเป็นของใหม่ก็จะถามว่า จะเล่นจริงไหม จะเล่นคุ้มไหม หลานก็บอกว่าจะเล่นจนพังนั่นแหละ เราก็กะดีใจ หลานก็ซึมซับการสอนของเราได้ บ้านเราอยู่อย่างพอเพียง” (ย่า04,64)

(4) เลี้ยงดูเด็กอย่างเข้าใจ ผู้ดูแลบางส่วนบอกว่าการที่จะทำให้เด็กปฐมวัยมีความสุขได้นั้น ครอบครัวมีความสำคัญอย่างมาก ต้องเลี้ยงดูเด็กอย่างดี อย่างเข้าใจและสนใจเด็ก เรียนรู้ธรรมชาติของเด็กว่าเป็นคนแบบใด ก็จะตอบสนองความต้องการของเด็กได้ ดังตัวอย่างคำพูด “เลี้ยงดูลูกก็ต้องเข้าใจเขา ต้องเข้าใจมาทุกเลย ว่าปกติเขาเป็นคนยังไง เขาชอบอะไร ไม่ชอบอะไร ก็ต้องเลี้ยงแบบเข้าใจเขานะ ถ้ามันแต่ไปขัดไปขวาง ทำโน่นก็ไม่ได้ ทำนี่ก็ไม่ได้ เขาก็จะไม่ได้เป็นตัวของตัวเอง ก็จะต้องทำตามใจคนอื่นตลอด จะมีความสุขได้ใจ ก็คิดว่าการเลี้ยงดูนี้แหละสำคัญ แล้วก้

ต้องเลี้ยงดูแบบเข้าใจเขาด้วยนะ ไม่ใช่ตามใจนะ เลี้ยงแบบเข้าใจ” (ครู01,53)

(5) **ปรับตัวให้เท่าทันเทคโนโลยี** (ปรับตัวทันยุคทันสมัย) ผู้ดูแลที่แสดงความคิดเห็นว่า การที่จะเลี้ยงดูให้เด็กปฐมวัยมีความสุขนั้น ผู้ดูแลควรจะมีความรู้ที่ทันสมัย เนื่องจากเทคโนโลยีทุกวันนี้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีความรู้ใหม่หรือวิธีการเลี้ยงดูใหม่ๆ ที่สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือช่วยส่งเสริมให้เด็กมีความสุขได้ ดังตัวอย่างคำพูด “ยุคนี้นะ เราต้องทันสมัยถึงจะทันเด็กๆ เขา ถ้าจะดูแลเขาให้อยู่ดี มีความสุข คนเลี้ยงก็ต้องมีความรู้ความเข้าใจ ยุคสมัยใหม่ ถ้าเราไม่รู้จะรักกันหาในอินเทอร์เน็ต หาในเฟซ (เฟซบุ๊ก) ทุกวันนี้เขามีวิธีการใหม่ๆ มาแนะนำเราว่าเลี้ยงเด็กอย่างไรนะ เลี้ยงอย่างไรให้เด็กมีความสุข แต่เราต้องค้นเป็นเปิดดูเป็น เราจะได้เรียนรู้วิธีการช่วยให้เด็กมีความสุขยิ่งขึ้นค่ะ” (ครู01,53) นอกจากนี้การปรับตัวในครอบครัวที่พ่อแม่ไม่ได้อยู่บ้านดูแลลูกยังมีการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อให้ยังคงรักษาความสัมพันธ์กับลูก ดังตัวอย่างเช่น “ตอนที่เราไปทำงานเราก็วิดีโอคอลคุยกับลูกทุกมื่อ (ทุกวัน) ถ้าแม่โทรมาเขาจะดีใจหลาย วานี้ (คุณนั้นคุณนี่) ให้ฟัง เวลาคุยกันตากับยายก็อยู่ด้วยเลยเหมือนเราไม่ได้ห่างกันไปเลยพอกลับมาบ้านแม่ก็บอแมน (ไม่ใช่) คนแปลกหน้าสำหรับเขาแล้ว กะสิ่งกับแม่คือเก่า (ก็สนิทสนมกับแม่เหมือนเดิม)” (แม่22,41)

3.3) ด้านสิ่งแวดล้อม

ผู้ดูแลบางส่วนมีความคิดเห็นว่าการที่จะทำให้เกิดความสุขในเด็กปฐมวัยได้นั้น สิ่งแวดล้อมก็เป็นสิ่งที่มีความสำคัญ เช่น การจัดให้มีพื้นที่ส่วนตัวสำหรับเด็ก การมีเพื่อนบ้านที่พึงพาได้ มีบ้านเรือนได้พักอาศัย และชุมชนที่ปลอดภัยจากยาเสพติด

(1) **เด็กมีพื้นที่ของตนเอง (มีพื้นที่ให้เด็กเล่นในบ้านและชุมชน)** ผู้ดูแลส่วนหนึ่งบอกว่าการที่จะทำให้เกิดเด็กเกิดความสุขได้นั้น เด็กจะต้องได้วิ่งเล่นอย่างเพียงพอเหมาะสมกับวัยและความต้องการของเด็ก มีพื้นที่ให้เด็กได้เล่นทั้งที่บ้านและในชุมชน เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการต่อเนื่อง ดังตัวอย่างคำพูด “เวลาเขาวิ่งเล่น เขาจะมีความสุขหลาย จะยิ้ม จะหัว ร่าเริงตลอด ถ้าเขาวิ่งบ่อยๆ แขนขาแข็งแรง มีเนื้อหนัง วิ่งเหนื่อยมากก็หิวข้าว กินข้าวได้หลาย ทำให้ร่างกายแข็งแรงดีมาก ไม่ค่อยเจ็บป่วยหรอกค่ะ แต่ที่นี้ก็อยากให้ต่อเนื่องนะ มีที่

เล่นในบ้านแล้ว ก็อยากให้ชุมชนด้วย เพราะถ้าเขาเล่นกันหลายคน ก็ไปเล่นในที่โล่งๆ ในที่ชุมชนจัดให้ก็จะดีค่ะ” (ครู02,55)

(2) **เพื่อนบ้านพึงพาได้** ผู้ดูแลบางส่วนบอกว่าเพื่อนบ้านที่ดีที่สามารถพึ่งพาได้ ไปมาหาสู่กัน คอยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และรักใคร่ห่วงใยเด็กๆ ในชุมชน จะช่วยให้เด็กอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่อบอุ่นและปลอดภัย เด็กก็จะเกิดความสุขได้ ดังตัวอย่างคำพูด “ลูกเราหลานเรา รักก็ห่วงนะ ถ้าเราต้องไปไหนไกลๆ ถ้าฝากเพื่อนบ้านดูแลได้ก็จะดี แต่ก็ต้องไวใจได้นะ ไม่มาทำร้ายลูกเรา ไม่รังแกลูกเรา ทุกวันนี้ก็ดีค่ะ พึ่งพาอาศัยกันได้ อยู่กันเหมือนเครือญาติ ช่วยกันดูช่วยกันปราม บ้านเราไม่มีรถ เวลาลูกเราป่วย ก็ไปขอช่างบ้านให้เขาไปส่งเขาก็ไป พึ่งกันได้อยู่ค่ะ” (ยาย17,49)

(3) **มีความปลอดภัย (บ้านแข็งแรง สภาพดีพอควร ปลอดภัยาเสพติด)** ผู้ดูแลมีความคิดเห็นว่าเป็นสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย ปราศจากอบายมุขและยาเสพติด จะช่วยให้เด็กเติบโตในสิ่งแวดล้อมที่ดี ดังตัวอย่างคำพูด “ความสุขนั้นก็ต้องการสิ่งแวดล้อมที่ดีนั้นแหละ บ่มียาเสพติด ไปไสมาไสกะสบายใจ ถ้าเด็กติดยานี้มันลืบมีความสุขเลย” (ยาย02,60) นอกจากนี้ความปลอดภัยของบ้านเรือนก็ทำให้มีความปลอดภัยและเกิดความสุขมั่นคง ดังคำพูดที่ว่า “เฮือนชานกะพออยู่ (บ้านเรือนพออยู่ได้) บ่ได้ไปหาที่ซุกหัวนอน เด็กน้อยกะนอนหลับได้สบาย ยามนอนกะได้นอน ตื่นมากะสดชื่นแจ่มใส นอนอิม บ่ต้องเร่ร้อน ถึงแม้ว่าบ้านเฮาสิบได้ใหญ่โต แต่กะพอโตได้พักได้เขา (ได้พักผ่อน) บ่เดือดร้อนใคร” (ย่า25,54)

บทสรุปและอภิปรายผล

การอภิปรายผลครอบคลุมตามวัตถุประสงค์การศึกษา และผลการศึกษาดังนี้

1) **ความหมายของความสุขของเด็กปฐมวัย**
ผลการศึกษา พบว่า ผู้ดูแลได้สะท้อนความหมายของความสุขของเด็กปฐมวัย ตามการรับรู้ผ่านประสบการณ์ การดูแลและการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย ออกมา 4 ลักษณะ คือ 1) เป็นที่รักแพง (เป็นที่รักของผู้ดูแลและคนในครอบครัว) 2) สุขสบาย (สุขสบายไม่มีทุกข์) 3) ม่วนอิสระ (สนุกอย่างเป็นอิสระ) และ 4) แจบใจ (อบอุ่นมั่นใจ) จากการสัมภาษณ์ ผู้ดูแลหลายคนมองว่า ความ

ผาสุกเป็นเรื่องเดียวกับความสุข เนื่องจากการฟ้องเสียงของคำว่า “สุข” และ “สุข” ทำให้เกิดความเข้าใจและให้ความหมายของคำ 2 คำนี้ที่เหมือนกัน จะเห็นได้จากการให้ความหมายของคำว่า “ความผาสุก” ผู้ดูแลส่วนมากจะมองเป็นเรื่องของความสุข แต่อย่างไรก็ตาม การที่เด็กมีความสุขก็ทำให้เกิดความผาสุกขึ้นมาได้ (Marbina, Mashford-Scott, & Church, 2015) ผลการศึกษาครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่าความผาสุกของเด็กปฐมวัยได้ถูกให้ความหมายด้วยมุมมองที่หลากหลาย มีมิติต่างๆ ที่สอดคล้องและแตกต่างกับการให้ความหมายของความผาสุก (well-being) เด็กปฐมวัยของ Childhood Wellbeing Research Center: CWRC 2010 (Statham & Chase, 2010) ที่ให้ความหมายเชิงปฏิบัติการของความผาสุก (well-being) เด็กปฐมวัยประกอบด้วย 6 มิติ คือ 1) สุขภาพกาย (physical well-being) 2) สุขภาพจิตและอารมณ์ (emotional and psychological well-being) 3) ความเป็นอยู่ทางสังคม (social well-being) 4) การเรียนรู้และการพัฒนาการ (learning and development) 5) ความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม (material and environmental well-being) และ 6) สิทธิและการมีส่วนร่วม (agency and participation) สามารถอธิบายได้ดังนี้

1.1) เป็นที่รักแพง (เป็นที่รักของผู้ดูแลและคนในครอบครัว) หมายถึง ความรู้สึกที่เด็กรู้ว่าตนเองเป็นที่รักของผู้ดูแลและคนในครอบครัว เด็กรู้ว่าตนเองมีความสำคัญ จุดสนใจต่างๆ อยู่ที่ตัวเขา เขามีสิทธิมีเสียง มีคนฟังเขา คนรอบข้างเข้าใจ รู้ว่าเด็กชอบอะไร ไม่ชอบอะไร ซึ่งมีความหมายบางส่วนสอดคล้องกับมิติความเป็นอยู่ทางสังคม (social well-being) ที่ CWRC 2010 ได้ให้ความหมายไว้ว่าหมายถึง ปฏิสัมพันธ์กับครอบครัว เพื่อน ครู และชุมชน อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้เป็น ย่า ยาย แม่ พ่อ และครูที่อยู่ในบริบทอีสานได้มุ่งจุดสนใจไปที่ความสัมพันธ์ของเด็กกับครอบครัวเป็นหลัก ซึ่งอาจแตกต่างจากบริบทและการรับรู้ของกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมการศึกษาของ CWRC 2010 ที่ได้กำหนดความหมายของมิติความเป็นอยู่ทางสังคมนี้จะมีความหมายรวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีและโอกาสในการเล่นหรือเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น นอกจากนี้ “เป็นที่รักแพง” ยังมีความหมายสอดคล้องกับมิติสิทธิและการมีส่วนร่วมของ CWRC 2010 ซึ่งหมายถึง การรับ

ฟังเสียงเด็ก การมีสิทธิเลือก หรือมีส่วนร่วมในชีวิตประจำวัน (Statham & Chase, 2010)

1.2) สุขสบาย (สุขสบายไม่มีทุกข์) หมายถึง การที่เด็กมีความสุขสบาย กินอิ่ม นอนหลับ ไม่เจ็บป่วย ไม่ต้องเป็นทุกข์ ความหมายนี้ มีความสอดคล้องบางส่วนกับ มิติสุขภาพกาย ของ CWRC 2010 ที่ให้คำนิยามเชิงปฏิบัติการว่า หมายถึง สถานะสุขภาพทางกาย การเจริญเติบโต สมรรถภาพทางกาย สุขอนามัย การเข้าถึงการดูแลสุขภาพพยาบาล และโภชนาการ การนอนหลับ และการป้องกันอันตรายของเด็ก จากนี้ยังมีความหมายบางส่วนสอดคล้องกับ มิติสุขภาพจิตและอารมณ์ของ CWRC 2010 ที่ให้คำนิยามเชิงปฏิบัติการว่า หมายถึง ความรู้สึกปลอดภัย ความมั่นคง การจัดการอารมณ์ ความพึงพอใจ ความสุข การได้รับการเลี้ยงดูที่ตอบสนองและผูกพัน (Statham & Chase, 2010)

1.3) ม่วนอิสระ (สนุกอย่างเป็นอิสระ) หมายถึง เด็กมีความสุข สนุก ได้เล่นอย่างอิสระ ได้หัวเราะอย่างอิสระ ได้เป็นตัวของตัวเอง ได้เล่นตามวัยของเด็ก ผู้ดูแลในการศึกษานี้ได้ให้ความสำคัญกับการเล่นของเด็กอย่างมาก มองว่าหากเด็กได้เล่นอย่างอิสระตามวัย มีความสนุกสนาน จะทำให้เด็กมีความสุข การเล่นอย่างอิสระถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของพัฒนาการเด็กปฐมวัย (นพรัตน์ จิตรครบุรี, 2564) เพราะเป็นกระบวนการตามธรรมชาติที่ช่วยเสริมสร้างทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญา การเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้จากการคิด การทดลอง และการแก้ปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งสะท้อนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นองค์รวม โดยเฉพาะการช่วยให้เด็กได้ฝึกการเข้าสังคม การแบ่งปัน การรอคอย และการจัดการความขัดแย้ง (Bodrova & Leong, 2015) มีความหมายสอดคล้องกับการให้ความหมายความผาสุกเด็กปฐมวัยของ CWRC 2010 ในมิติการเรียนรู้และการพัฒนาการซึ่งหมายถึง การเข้าถึงโอกาสเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัย การพัฒนาทักษะด้านภาษา การรู้คิด และการแก้ปัญหา และสอดคล้องกับมิติความเป็นอยู่ทางสังคมซึ่งมีความหมายถึงการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีและโอกาสในการเล่นหรือเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น (Statham & Chase, 2010)

1.4) แจบใจ (อบอุ่นมั่นใจ) หมายถึง การที่เด็กปฐมวัย มีความอุ่นใจ มั่นใจ รู้สึกปลอดภัย ไม่เหงา ไม่โดดเดี่ยว สามารถเชื่อใจได้ว่าจะไม่ถูกทอดทิ้ง หรือถูก

ทำร้าย สะท้อนถึงการมีความอบอุ่นมั่นใจในชีวิต ผู้ดูแลมองว่า การที่เด็กรู้สึกอึดใจ มีพื้นที่ปลอดภัยให้เด็กเป็นตัวของตัวเอง ไม่รู้สึกโดดเดี่ยว และเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง เป็นการพัฒนาความมั่นใจในตนเอง ความรู้สึกเหล่านี้เกิดจากการที่เด็กมีที่พึ่งทางใจที่เชื่อใจและมั่นใจได้ มีสายสัมพันธ์ที่เกื้อหนุนกับคนในครอบครัว (Lubiewska et al., 2025) สะท้อนถึงมิติความผาสุกด้านจิตใจของเด็กปฐมวัย และมีความหมายสอดคล้องกับมิติสุขภาพจิตและอารมณ์ ของ CWRC 2010 (Statham & Chase, 2010)

การที่ผู้ดูแลในการศึกษาครั้งนี้ให้ความหมายความผาสุกของเด็กปฐมวัยครอบคลุมมิติทางกาย มิติทางจิตใจ-อารมณ์ มิติทางสังคม โดยมุ่งจุดสนใจไปที่วัยของเด็ก ลักษณะของเด็ก สุขภาพของเด็ก ความเป็นอยู่และการเลี้ยงดูที่เด็กได้รับ พฤติกรรมการแสดงออกของเด็กวัยนี้ และความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับครอบครัวเป็นหลัก เนื่องจากผู้ดูแลมีความเห็นว่า ความผาสุกของเด็กปฐมวัย (อายุ 3-5 ปี) ไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งที่ใหญ่โตหรือจับต้องได้ แต่เป็นความสุขใจจากความเรียบง่าย ความอบอุ่นในครอบครัว เกิดขึ้นแม้ว่าครอบครัวจะมีความสมบูรณ์พร้อม (หมายถึง เด็กมีพ่อแม่อยู่พร้อมหน้า มีเงินมีทองไม่ขาดแคลน) หรือมีความขาดแคลนในชีวิตก็ตาม

2) ปัจจัย/เงื่อนไขที่ทำให้เกิดความผาสุกของเด็กปฐมวัย

2.1) ปัจจัยด้านเด็ก ประกอบด้วยธรรมชาติของเด็กเลี้ยงง่ายไม่แง ร่ากายแข็งแรงไม่เจ็บไม่ไข้ จิตแจ่มใสใจเบิกบาน มีความมั่นใจ ช่วยเหลือตนเองได้ แก้ไขปัญหาเป็น โดยธรรมชาติของพัฒนาการในช่วงปฐมวัย เป็นช่วงที่เด็กมีความสุขได้ง่ายและเกิดขึ้นได้เกือบตลอดเวลา เพราะเป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงของสรีรวิทยาและสมองอย่างมาก เด็กเริ่มทรงตัวและก้าวเดินอย่างมั่นใจ เกิดมุมมองใหม่ที่ไม่เคยเห็นในช่วงวัยทารกมาก่อน (นพวรรณ ศรีวงศ์พานิช, 2562) แต่ช่วงวัยนี้จะมีข้อจำกัดด้านการติดเชื่อ เนื่องจากภูมิคุ้มกันที่ได้รับจากมารดาหมดไป (โรส ภักดีโต, 2566) จึงพบว่าเด็กมักมีการเจ็บป่วยได้ง่าย ผู้ดูแลจึงมีความคิดเห็นว่าหากเด็กมีร่างกายที่แข็งแรง ไม่มีการเจ็บป่วยใดๆ จะช่วยให้เด็กมีความสุขยิ่งขึ้น

2.2) ปัจจัยด้านครอบครัว ประกอบด้วย พุดจาปราศรัยรักใคร่กลมเกลียว อยู่แบบพอเพียงและเพียงพอ เลี้ยงดูเด็กอย่างเข้าใจ โดยที่ครอบครัวเป็นสิ่งแวดล้อมที่อยู่ใกล้ตัวเด็กมากที่สุด จึงมีความสำคัญในการส่งเสริมและดูแลให้เด็กมีความสุข ความมั่นคงของครัวเรือน การขยายตัวของเมือง ระดับการศึกษา และบทบาทหลักของหัวหน้าครัวเรือน มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของเด็กไทยซึ่งจะนำไปสู่ปัจจัยภายในของตัวเด็กมีความเข้มแข็ง ความผาสุกของครอบครัวเป็นความผาสุกของเด็กเช่นกัน (Pannilage, 2017) ในทางตรงข้าม ความยากจนเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อเด็กอย่างมากทั้งในด้านความต้องการทางสรีรวิทยา ด้านสุขภาพและความปลอดภัย การเห็นคุณค่าในตนเอง และการตระหนักรู้ในตนเอง รวมถึงความสามารถในการสื่อสารและการมีปฏิสัมพันธ์กับสังคม (National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine, 2019) แต่อย่างไรก็ตาม ความเป็นอยู่แบบพอเพียงเป็นการดำรงชีวิตที่มีความพอเหมาะพอดิบพอดีของแต่ละคนไม่ว่าจะเป็นการตอบสนองความต้องการฐานะเศรษฐกิจครอบครัวเพื่อให้เกิดความพึงพอใจต่อชีวิตตามบริบทเงื่อนไขของแต่ละคนที่ได้รับการดูแลจากครอบครัวของเด็ก สอดคล้องกับการศึกษาของ Lersilpa, Putthinoia, Chakpitakb, & Pananpanga (2016) ศึกษาในเด็กอายุ 3-6 ปี พบว่าความผาสุกของเด็กไทยอายุ 3-6 ปี ที่พบมากคือการนอนหลับ 8-10 ชั่วโมงต่อวัน ได้รับการเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าการศึกษาตามระบบ เข้าโรงเรียนตามวัย และมีโอกาสได้เล่นกับเพื่อนวัยเดียวกัน สิ่งแวดล้อมที่เอื้อให้เด็กมีความสุข คือ การได้รับการดูแลที่ดี ได้ร่วมกิจกรรมยามว่าง และได้รับการสนับสนุนด้านการศึกษาจากสมาชิกในครอบครัว และการอยู่ภายในชุมชนที่สงบสุข ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีของสมาชิกในครอบครัว สอดคล้องการกับศึกษาของ Lersilp & Putthinoi (2018) พบว่า ความผาสุกด้านความสัมพันธ์และด้านลักษณะส่วนบุคคลในเด็กมีความสัมพันธ์กับความผาสุกของผู้ดูแลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูและอยู่กับปู่ ย่า ตา ยาย ก็สามารถสร้างและมีความสุขทั้งนี้ พ่อและแม่ยังคงต้องสานความสัมพันธ์กับลูกอย่างต่อเนื่อง เด็กและครอบครัวยังสามารถสร้างความผาสุกได้ (Wollny, Apps, & Henricson, 2010)

2.3) ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยเด็กมีพื้นที่ของตนเอง เพื่อนบ้านพึ่งพาได้ ปลอดภัยปลอดภัยจากกรายงาน “Progress on Children’s Well-Being: Centering child rights in the 2030 Agenda” ศึกษาความก้าวหน้าของตัวชี้วัดของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ที่เกี่ยวข้องกับเด็กทั้งหมด 48 ตัวชี้วัดโดยจัดหมวดหมู่ความเป็นอยู่ที่ดีของเด็กไว้ 5 ด้าน ได้แก่ (1) การอยู่รอดและการเจริญเติบโต (2) การเรียนรู้ (3) การปกป้องจากอันตราย (4) สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและสะอาด และ (5) ชีวิตที่ปราศจากความยากจน พบว่า มีเด็กประมาณ 150 ล้านคน หรือเพียงร้อยละ 6 ของประชากรเด็กทั่วโลกเท่านั้นที่อาศัยอยู่ใน 11 ประเทศที่บรรลุเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กได้ถึงร้อยละ 50 ซึ่งถือเป็นระดับความสำเร็จสูงสุดที่เกิดขึ้นในระดับโลกขณะนี้ นอกจากนี้ การที่เด็กได้มีเวลาและพื้นที่ในการเล่น ยังทำให้เด็กมีความสุขอีกด้วย (Tonkin & Whitaker, 2021)

ข้อเสนอแนะหรือการนำไปใช้ประโยชน์

การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1) ผลการวิจัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนการสอนและการดูแลเด็กปฐมวัยของครู/ครูพี่เลี้ยง เพื่อส่งเสริมความสุขของเด็กปฐมวัยในบริบทของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา กิ่งมะลิ, จินตนา วัชรสินธุ์, & วรณีย์ เตียววิศเรศ. (2561). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสุขของครอบครัวที่มีสมาชิกเจ็บป่วยด้วยโรคหลอดเลือดสมอง. *วารสารการพยาบาลและการดูแลสุขภาพ*, 30(4), 223-231.
- ญาดา ธงธรรมรัตน์. (2565). การพัฒนาแบบวัดสุขภาวะทางจิต (Psychological Well-Being Scale-PWBS) ฉบับภาษาไทย. *วารสารราชานุกูล*, 34(2):13-22.
- ตรีทิพย์ เครือหลี่, วันธนี วิรุฬห์พานิช, & บุษกร พันธเมธากุทธิ์. (2561). ประสบการณ์ความสุขด้านจิตวิญญาณของวัยรุ่นโรคมะเร็ง. *วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้*, 5(2), 102-118.
- นพรัตน์ จิตกรบวร. (2564). *คู่มือการเล่นอิสระ*. นครราชสีมา: แรบบิทโฟร์ปรีนตอทคอม.
- นพวรรณ ศรีวงศ์พานิช. (2562). *ความสุขของเด็กปฐมวัย*. ค้นเมื่อ 20 เมษายน 2566, จาก <https://th.ajanukul.go.th/preview-3471.html>
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.
- รุ่งทิพา แยมรุ่ง กิตติชัย สุธาสีโนบล, & พัฒนบุรี จันทราภิรมย์. (2565). ยุคการเปลี่ยนแปลงของโลกกับความท้าทายในการพัฒนาเด็กปฐมวัย. *วารสารคหเศรษฐศาสตร์*, 65(2), 1-13.
- โรส ภักดีโต. (2566). *ตำราการพยาบาลเด็กที่มีปัญหาเรื้อรัง*. กรุงเทพฯ: สถาบันศรีสวัสดิ์บริหาร สภากาชาดไทย.
- ศศิธร รุ่งนเวช. (2559). การดูแลสุขภาพวัยรุ่น: การส่งเสริมความสุขด้านจิตวิญญาณในการป้องกันพฤติกรรมที่มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรในวัยรุ่นไทย. *วารสารคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 24(4), 23-31.

2) ข้อค้นพบจากการวิจัยช่วยให้พยาบาลสามารถออกแบบกิจกรรมส่งเสริมความสุขของเด็กปฐมวัยได้อย่างเหมาะสม เพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการในบริบทของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและโรงพยาบาล

ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการทำวิจัยเพิ่มเติม เพื่อพัฒนาเครื่องมือประเมินความสุขของเด็กปฐมวัยที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมไทย

2) ควรมีการวิจัยในอนาคตที่มุ่งเน้นการติดตามผลระยะยาวของการส่งเสริมความสุขในช่วงปฐมวัยต่อการพัฒนาการและคุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียน

สรุป

ความหมายของความสุขของเด็กปฐมวัยและปัจจัย/เงื่อนไขของความสุขตามการรับรู้ของผู้ดูแลเป็นองค์ความรู้สำคัญที่ช่วยให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงมิติของความสุขของเด็กปฐมวัย เป็นรากฐานสำคัญในการสร้างมาตรฐานในการดูแลและการตอบสนองต่อความต้องการของเด็กและครอบครัว นอกจากนี้ การพัฒนางานวิจัย ในอนาคตเพื่อต่อยอดองค์ความรู้และสร้างเครื่องมือประเมินความสุขของเด็กปฐมวัยที่เหมาะสมกับบริบทวัฒนธรรมไทย จะเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตเด็กปฐมวัยให้สามารถเติบโตอย่างมีศักยภาพ

- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (2561). **ความอยู่ดีมีสุขในสังคมไทย ความฝันหรือความจริง**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- สำนักงานสภาพัฒนาการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). **ดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย: เครื่องมือสะท้อนผลกระทบจากแผนพัฒนาประเทศ. วารสารเศรษฐกิจและสังคม, 6(2), 88-97.**
- เอี่ยมพร หลินเจริญ. (2555). เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ. **วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 17(1), 17-29.**
- Ben-Arieh, A., & Frones, I. (2011). Taxonomy for child well-being indicators: A framework for the analysis of the well-being of children. **Childhood, 18(4), 460-476.**
- Bingham, A. J. (2023). From data management to actionable findings: A five-phase process of qualitative data analysis. **International Journal of Qualitative Methods, 22, 1-11.**
- Bodrova, E., & Leong, D. J. (2015). Vygotskian and post-Vygotskian views on children's play. **American Journal of Play, 7(3), 371-388.**
- Camfield, L., Streuli, N., & Woodhead, M. (2010). Children's well-being in developing countries: A conceptual and methodological review. **European Journal of Development Research, 22(3), 398-416.**
- Cascio, J. (2020). **Facing the age of chaos**. Retrieved May 1, 2024, from <https://medium.com/@cascio/facing-the-age-of-chaos-b00687b1f51d> retrieved
- Creswell, J. W., Klassen, A. C., Clark, V. P., & Smith, K. C. (2020). **Best practice for mixed methods research in the health sciences**. Washington, DC: National Institutes of Health Office of Behavioral and Social Sciences Research.
- Cunsolo, S., Richardson, D., & Vrolijk, M. (2021). **How empathizing develops and affects well-being throughout childhood**. Retrieved May 1, 2024, from <https://www.unicef.org/innocenti/media/5071/file/UNICEF-How-Emphasizing-Develops-Affects-Well-being-Childhood-2021.pdf>
- Gaspar, D. (2007). **Human well-being: Concepts and conceptualizations**. In M. McGillivray (Ed.). **Human well-being: Concept and measurement**. (pp. 23-64). New York: Palgrave Macmillan, for United Nations University.
- Holder, J., Beecham, J., & Knapp, E. (2011). **Developing a wellbeing outcome measure for use in economic evaluations of children's services: Identifying domains important to children and young people**. Retrieved May 1, 2024, from <https://kar.kent.ac.uk/41640/1/4575.pdf>
- Jones, A. S., LaLiberte, T., & Piescher, K. N. (2015). Defining and strengthening child well-being in child protection. **Children and Youth Services Review, 54, 57-70.**
- Heckman, J. J. (2012). **Invest in early childhood development: Reduce Deficits, strengthen the economy**. Retrieved January 10, 2025, from <https://heckmanequation.org/resource/invest-in-early-childhood-development-reduce-deficits-strengthen-the-economy/W>
- Lersilp, S., & Putthinoi, S. (2018). Correlation between the well-being of children and caregivers. **The Open Public Health Journal, 11(1), 192-200.**
- Lersilpa, S., Putthinoia, S., Chakpitakb, N., & Pananpanga, T. (2016). Personal and environmental well-being of children in a Thai suburban community. **Procedia Environmental Sciences, 36, 57-60.**
- Lubiewska, K., Zeglen, M., Głogowska, K., Sümer, N., & Kashuba, Y. (2025). Buffering and ambiguity effects of maternal warmth on associations between psychological control and child attachment in a cross-national perspective. **Humanities and Social Sciences Communications, 12, 1309.**
- Marbina, L., Mashford-Scott, A., Church, A., & Tayler, C. (2015). **Assessment of Wellbeing in Early Childhood Education and Care: Literature Review**. Melbourne: Victorian Curriculum and Assessment Authority.
- Miles, M. B., Huberman, A. M., & Saldana, J. (2020). **Qualitative data analysis: A methods sourcebook** (14th ed). London: Sage Publications.
- National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine. (2019). **Vibrant and healthy kids: Aligning science, practice, and policy to advance health equity**. Washington DC: The National Academies Press.

- Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD]. (2021). **Measuring what matters for child well-being and policies**. Retrieved January 10, 2025, from https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2021/07/measuring-what-matters-for-child-well-being-and-policies_2704ffad/e82fded1-en.pdf
- Pannilage, U. (2017). Impact of family on children's wellbeing. **Journal of Sociology and Social Work**, 5(1), 149-158.
- Statham, J., & Chase, E. (2010). **Childhood wellbeing: A brief overview**. Kent: Childhood Wellbeing Research Centre.
- Streubert, H. J., Speziale, H. J. S., Speziale, H. S., & Carpenter, D. R. (2003). **Qualitative research in nursing: Advancing the humanistic imperative**. New York: Lippincott Williams & Wilkins.
- Taki, Y., Thyreau, B., Hashizume, H., Sassa, Y., Takeuchi, H., Wu, K., et al. (2012). Sleep duration during weekdays affects hippocampal gray matter volume in healthy children. **NeuroImage**, 60, 471-475.
- The Alliance for Child Protection in Humanitarian Action. (2021). **Defining and measuring well-being in humanitarian action: A contextualization guide**. Retrieved January 10, 2025, from <https://www.alliancecpha.org>
- The National Commission for the Protection of Human Subjects of Biomedical and Behavioral Research. (1979). **The belmont report**. Washington, D.C: DHEW Publication.
- Tonkin, A., & Whitaker, J. (2021). Play and playfulness for health and wellbeing: A panacea for mitigating the impact of coronavirus (COVID 19). **Social Sciences & Humanities Open**, 4(1), 1-5.
- UNICEF Thailand. (2022). **Stocktaking: The socio-economic impact of COVID-19 on children in Thailand**. Retrieved January 10, 2025, from <https://www.unicef.org/thailand/media/8806/file/COVID-19%20Impact%20on%20Children%20TH.pdf>
- United Nations Children's Fund [UNICEF]. (2023). **Progress on Children's Well-Being: Centring child rights in the 2030 agenda: For every child, a sustainable future**. New York: UNICEF.
- Wollny, I., Apps, J., & Henricson, C. (2010). **Can government measure family wellbeing?**. London: Family and Parenting Institute.
- World Health Organization [WHO]. (2021). **Health promotion glossary of terms 2021**. Geneva: WHO.